

283

ZARZĄDZENIE PREZESA CENTRALNEGO URZĘDU JAKOŚCI I MIAR

z dnia 10 września 1968 r.

w sprawie ogólnych wytycznych dotyczących kryteriów oceny jakości wyrobów.

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 3 i ust. 2 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o utworzeniu Centralnego Urzędu Jakości i Miar (Dz. U. Nr 23, poz. 147) zarządza się, co następuje:

§ 1. Ustala się ogólne wytyczne w sprawie kryteriów oceny jakości wyrobów, stanowiące załącznik do zarządzenia.

§ 2. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezes Centralnego Urzędu Jakości i Miar: *Z. Ostrowski*

Załącznik do zarządzenia Prezesa Centralnego Urzędu Jakości i Miar z dnia 10 września 1968 r. (poz. 283).

OGÓLNE WYTYCZNE W SPRAWIE KRYTERIÓW OCENY JAKOŚCI WYROBÓW

I. Przepisy wstępne.

1. Wytyczne zawierają zalecenia, które należy stosować przy dokonywaniu oceny jakości surowców, materiałów, półwyrobów i wyrobów gotowych, zwanych dalej „wyrobami”, a także przy opracowywaniu branżowych i szczegółowych wymagań dotyczących jakości oraz przy innych pracach zmierzających do określenia jakości wyrobów.

II. Wymagania dotyczące poziomu jakości wyrobów.

a) Postanowienia ogólne.

2. Przez wymagania dotyczące poziomu jakości wyrobów, zwane dalej „wymaganiami”, rozumie się wyszczególnienie istotnych cech wyrobów, wskaźników liczbowych lub określeń charakteryzujących te cechy, metod badań i danych dotyczących przeznaczenia wyrobów.

3. Wymagania mogą dotyczyć określonej grupy asortymentowej wyrobów lub poszczególnych wyrobów.

4. Wymagania powinny określać optymalną jakość wyrobu, charakteryzującą jego najwyższą efektywność w produkcji i eksploatacji, przy pełnym zabezpieczeniu przydatności techniczno-użytkowej.

5. Wymagania powinny być dostosowane do osiągnięć postępu technicznego i potrzeb odbiorców (użytkowników) oraz skonsultowane i uzgodnione z zainteresowanymi jednostkami gospodarczymi i instytucjami naukowo-badawczymi, a zwłaszcza z głównymi odbiorcami wyrobów, w celu zapewnienia, że przyjęte w nich ustalenia są najwłaściwsze z punktu widzenia interesu społecznego.

6. Sposób formułowania wymagań powinien być jasny i zwięzły. W szczególności należy unikać określeń wieloznacznych lub pozwalających na subiektywną ich interpretację. Stosowana w wymaganiach terminologia, skróty itp. powinny być zgodne z ogólnie przyjętymi zasadami. W razie użycia terminów nowych lub o innym znaczeniu niż powszechnie przyjęte należy podać krótką definicję znaczenia tych terminów.

7. Wymagania powinny być zawarte w dokumentacji technicznej dotyczącej danego wyrobu. Producent wyrobu powinien udokumentować opracowane wymagania normami (PN, BN, ZN) oraz załącznikami eksportowymi do norm, gdy zostały ustalone, warunkami technicznymi odbioru, dokumentacją techniczno-ruchową, świadectwami dopuszczenia wyrobu do produkcji, przepisami wydawanymi przez odpowied-

nie organy, np. Urząd Dozoru Technicznego, Polski Rejestr Statków, jak również innymi przepisami lub dokumentami w sprawie dopuszczenia wyrobu do produkcji lub obrotu. W razie braku w dokumentacji wymagań niezbędnych do dokonania oceny jakości wyrobów, obowiązek uzupełnienia brakujących danych w tym zakresie należy do producenta oceniającego wyrobu. Jeżeli uzupełnienie wymagań powinno być dokonane w normach (PN, BN), odpowiedni wniosek o opracowanie bądź nowelizację normy wraz z propozycjami dotyczącymi wskaźników liczbowych i metod badań należy zgłosić do właściwego organu w obowiązującym trybie.

b) Ramowa tematyka wymagań.

8. Wymagania powinny zawierać:

- 1) określenie zakresu przedmiotowego wymagań (wyrób, grupa wyrobów), z podaniem numeracji wyrobu zgodnie z przyjętym systemem klasyfikacji według jednolitego wykazu wyrobów i klasyfikacji rodzajowej;
- 2) warunki użytkowania wyrobu, a w szczególności:
 - a) charakterystykę środowiska, w którym wyrób ma być użytkowany, np. zakres temperatur, ciśnień, wilgotności (warunki tropikalne), dopuszczalnych wstrząsów i drgań, stopień zanieczyszczeń środowiska, promieniowanie, zakłócenia elektryczne itd., a w niektórych wypadkach również czas narażenia na działalność środowiska oraz cykliczność zachodzących zmian środowiska,
 - b) charakterystykę wyrobów współpracujących z danym wyrobem oraz oddziaływanie wyrobu na wyroby współpracujące,
 - c) warunki składowania, transportu i obsługi, z podkreśleniem częstotliwości przeglądów, okresowej wymiany elementów oraz innych wymagań dotyczących prawidłowej konserwacji i eksploatacji;
- 3) zestawienie istotnych cech wyrobu z podziałem na:
 - a) cechy krytyczne, tj. cechy, które decydują o stopniu zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego albo o utracie wartości użytkowej wyrobu z punktu widzenia jego eksploatacji (użytkowania),
 - b) cechy ważne, tj. cechy, które posiadają istotne znaczenie z punktu widzenia przydatności wyrobu, lecz mogą przybierać różne wartości liczbowe stosownie do jego przeznaczenia,
 - c) inne cechy, które mogą stanowić uzupełnienie informacji o jakości wyrobu;

- 4) wskaźniki liczbowe, ich tolerancje i miary rozrzutu lub podane w formie opisowej wymagania dotyczące cech wyrobów;
- 5) metody badań odnoszące się do poszczególnych cech wyrobów; w metodzie badań należy określić rodzaj próby, aparaturę do przeprowadzenia badań, metody pobrania próbek oraz sposób dokonywania badań i przedstawiania wyników, a w wypadku formy opisowej wymagań — metody ich sprawdzania.

9. Dobór cech, o których mowa w ust. 8 pkt 3, uzależniony jest od specyfiki wyrobu i jego przeznaczenia. Dla wyrobów, według niżej podanego podziału, istotnymi cechami mogą być:

- 1) dla środków produkcji i wyrobów konsumpcyjnych, z wyjątkiem wyrobów spożywczych wymienionych w pkt 3:
 - a) bezpieczeństwo eksploatacji, np. wytrzymałość mechaniczna, odporność izolacji na przebicie prądem, poprawność działania układów zabezpieczających i wyłączników awaryjnych, zabezpieczenie antytoksyczne, zdrowotność itp.,
 - b) funkcjonalność, np. wydajność i sprawność eksploatacyjna, stosunek mocy do ciężaru itp.,
 - c) niezawodność mierzona np.:
 - prawdopodobieństwem spełniania wymaganych zadań w określonych warunkach, w określonym czasie lub przy określonej ilości cykli,
 - średnią intensywnością uszkodzeń lub maksymalną intensywnością uszkodzeń,
 - d) żywotność mierzona np.:
 - trwałością, rozumianą jako okres, przed którego upływem funkcjonalność nie spada poniżej właściwego poziomu — dla wyrobów nienaprawialnych,
 - całkowitą żywotnością, rozumianą jako suma trwałości z uwzględnieniem kolejnych napraw lub regeneracji — dla wyrobów naprawialnych,
 - średnimi czasami pomiędzy uszkodzeniami,
 - e) naprawialność mierzona np. technologicznym czasem trwania napraw lub czasochłonnością oraz materiałochłonnością napraw i konserwacji itp.;
- 2) dla surowców i materiałów:
 - a) bezpieczeństwo użytkowania, np. toksyczność, odporność antyeksplodyjna itp.,
 - b) właściwości fizyczne i mechaniczne oraz ich jednorodność i powtarzalność, np. gęstość, właściwości wytrzymałościowe, obrabialność, elektryczna oporność właściwa itp.,
 - c) trwałość mierzona np. odpornością antykorozyjną, stabilnością cech fizycznych i mechanicznych w czasie, odpornością na działanie bakterii itp.,
 - d) struktura i właściwości chemiczne, np. ziarnistość, jednorodność, skład chemiczny itp.;
- 3) dla wyrobów spożywczych:
 - a) zdrowotność, np. zawartość środków toksycznych, aktywność chemiczna, zawartość innych składników szkodliwych itp.,
 - b) wartość odżywcza, np. wartości kaloryczne składników, zawartość witamin, soli mineralnych, białka itp.,
 - c) trwałość,
 - d) smakowitość, zapach itp.

10. Przy doborze cech opakowania należy mieć na uwadze warunki transportu, przeładowywania i składowania oraz wynikające z nich wymagania, np. odporność na wstrząsy i uderzenia, zabezpieczenie przed wilgocią, środowiskiem chemicznym oraz wymagania dotyczące modułu opakowań.

11. Dla wyrobów określonych w ust. 9 i 10 cechami istotnymi, obok wymienionych w tych przepisach, są cechy charakteryzujące wyroby z punktu widzenia wymagań wzornictwa przemysłowego, a w szczególności:

- 1) przystosowania wyrobu do właściwości fizycznych i psychicznych użytkownika oraz do wykonywania czynności eksploatacyjnych w odniesieniu do konkretnego układu użytkowego, z uwzględnieniem wymagań ergonomii (antropometrii, psychologii, higieny użytkowania),
- 2) kompozycji funkcjonalnej i plastycznej ogólnych cech zewnętrznych wyrobu i poszczególnych jego elementów, z uwzględnieniem układu i sposobu ich zastosowania (skala, proporcje, wpływ tworzywa) oraz kolorystyki (wartości plastyczne, psychofizyczne i informacyjne) i wykończenia (faktura powierzchni zewnętrznych).

12. Cechy charakteryzujące jakość wyrobów, ze względu na sposób ich oceny, dzielą się na:

- 1) mierzalne, dające się zmierzyć i określić liczbowo; cechy mierzalne powinny być określone w postaci liczbowych wskaźników zgodnie z powszechnie przyjętym sposobem przedstawiania wielkości fizycznych oraz obowiązującym układem jednostek miar; liczbowe wskaźniki cech powinny być wyrażone za pomocą wartości nominalnych, z podaniem dopuszczalnych granic tolerancji;
- 2) niemierzalne, których oceny dokonuje się organoleptycznie na podstawie wrażenia smakowych, węchowych, dotykowych lub wzrokowych (np. smakowitość, wygląd zewnętrzny wyrobu, zapach itp.).

III. Pozostałe kryteria oceny jakości.

13. Dalszymi kryteriami oceny jakości wyrobów są dane:

- 1) określające zachowanie się wyrobów u użytkownika; należy tu zwłaszcza brać pod uwagę opinie jednostek handlu wewnętrznego i zagranicznego, dane dotyczące ilości i struktury reklamacji, napraw i nakładów na naprawy w okresie gwarancyjnym oraz opinie punktów obsługi technicznej i organizacji konsumenckich,
- 2) wynikające z badań i analiz porównawczych z produkcyjnymi wyrobami krajowymi i zagranicznymi tego samego rodzaju, będące w dyspozycji zarówno producenta, jak i dokonującego oceny, zwłaszcza w odniesieniu do istotnych cech wyrobów (krytyczne i ważne). Przy analizie porównawczej należy unikać bezkrytycznego powoływania się na dane katalogowe i materiały reklamowe.

IV. Zalecenia dotyczące oceny.

14. Na pełną ocenę jakości wyrobów składają się:

- 1) ocena zgodności wykonania wyrobu z założonymi wymaganiami,
- 2) ocena wymagań z punktu widzenia:
 - a) kompletności i prawidłowości zapewniających zaspokojenie potrzeb użytkownika,
 - b) ich poziomu w porównaniu z wymaganiami spełnianymi przez analogiczne wyroby produkowane przez innych wytwórców krajowych lub zagranicznych.

15. Przy ocenie zgodności wykonania wyrobu z założonymi wymaganiami należy mieć na uwadze, aby dane uzyskane w wyniku przeprowadzonych badań były dostatecznie reprezentatywne w stosunku do wyrobów stanowiących przedmiot oceny. Dokonując sprawdzenia cech wyrobu stosuje się:

- 1) w odniesieniu do cech krytycznych — ocenę dwustanową, polegającą na podziale wyrobów na spełniające wymagania cech krytycznych i nie spełniające wymagań ustalonych dla tych cech,
- 2) w odniesieniu do cech ważnych — ocenę wielostanową, polegającą na podziale wyrobów na określone klasy, gatunki (stany) stosownie do wartości wskaźników poszczególnych ocen oraz ich znaczenia (preferencji) z punktu widzenia wartości użytkowej wyrobów.

16. Przy ocenie wymagań, o której mowa w ust. 14 pkt 2, należy sprawdzić w szczególności:

- 1) prawidłowość wyboru cech krytycznych i ważnych,
- 2) właściwy dobór nominalnych wskaźników tych cech, ich tolerancji i miar rozrzutu,
- 3) prawidłowość i poprawność przewidzianych metod badań,
- 4) prawidłowość ustalenia wymagań z punktu widzenia

podziału wyrobów na klasy, gatunki itp., jeżeli stosuje się ocenę wielostanową.

17. Dla stwierdzenia, czy założony w wymaganiach poziom jakości jest najbardziej racjonalny, w ocenie wymagań należy kierować się rachunkiem ekonomicznym; przy ustalaniu cech krytycznych wyrobu mogą jednak decydować w niektórych wypadkach wymagania pozaekonomiczne.